

MEGKÜZDÉS, FEJLŐDÉS, NEVELÉS

AZ ISKOLA A HATÁRON III.
KONFERENCIA ELŐADÁSAIBÓL

Sárospataki Pedagógiai Füzetek

MEGKÜZDÉS, FEJLŐDÉS, NEVELÉS

Az Iskola a határon III.
konferencia előadásaiból

Szerkesztette

Dr. Podlovics Éva, Dr. Erdei Róbert,
Dr. Kissné Dr. Gombos Katalin Melinda

Tokaj-Hegyalja Egyetem
Sárospatak, 2023

A döntés küszöbén – óvodapedagógus hallgatók pályaszocializáció*

Szontagh Pál

Károli Gáspár Református Egyetem, Pedagógiai Kar, főiskolai docens

Absztrakt

Feltételezésünk szerint napjainkban a pedagógus *pálya* iránti motiváció (beleértve annak egzisztenciális, szervezeti és infrastrukturális feltételeit is) eltér a pedagógus *hivatás* iránti elkötelezettségtől (amely informálisan, vagy a közoktatási rendszeren kívül is megtapasztalható). Vizsgálatunk első szakaszában az elsőéves, második szakaszában a végzős óvodapedagógus hallgatók pályamotivációját és a foglalkozás iránti elkötelezettségét elemeztük.

Kutatásunkban igazolódott, hogy az *óvodapedagógus képzésre jelentkezők* körében a hivatásmotiváció a döntő. A szak választásakor a vonzó tényezők többsége a nappali és levelező munkarenden is a hivatásmotiváció körébe sorolható. A levelező munkarendben tanuló elsőéves óvodapedagógus-hallgatók pályamotivációja sokoldalúbbnak és kiérleltebbnek bizonyult a nappalisokénál, utóbbiak között több a nem kiforrott, naiv elképzelés a pedagóguspályáról. A pedagóguspálya családbarát időbeosztása és változatossága az elsőéves levelező munkarendű óvodapedagógus-hallgatók számára nagyobb motiváló erővel bír.

A *végzős óvodapedagógusok* körében nem igazolódott ugyanakkor, hogy a hivatásmotiváció területén a nappalis, a pályamotiváció területén a levelezős hallgatók átlageredményei lennének magasabbak, hiszen a két válaszadói csoportban egyik terület összátlagában sem mutatkozott érdemi különbség. A végzős óvodapedagógus-hallgatók többsége újra az óvodapedagógusi képzést választaná (nappalisok 70%, levelezők 65%) és 78%-uk diplomaszerezés után óvodapedagógusként kíván elhelyezkedni.

Ha az elsős és a végzős óvodapedagógus-hallgatók körében lefolytatott két, különböző módszertanú, de azonos tartalmú kutatást tekintjük, megállapítható, hogy a hallgatók nem tartalékkARRIERKÉNT választják az óvodapedagógus szakot, és a képzés végeztével is fennmarad az intrinzik hivatásmotivációjuk.

Eredményeink alapján minden leválogatásban igazolást nyert, hogy a pedagóguspálya erkölcsi és anyagi megbecsültségének hiánya súlyos kockázatokat rejt a pálya rekrutációja és retenciója szempontjából is. Úgy találtuk, hogy ezek a hátrányok hosszútávon felülírnak szinte minden belső motivációt és nagyban megnehezítik (ha ugyan el nem lehetetlenítik) a pedagógusképzés pályaszocia-

* A tanulmány a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kara által finanszírozott „Gyakorlati felkészítés, pálya- és hivatásszocializáció a református pedagógusképzésben” kutatás keretében valósult meg.

lizációs küldetését is, hiszen – több más kutatással egybecsengően – a mi eredményeink is azt mutatják, hogy a hallgatók számára a pályaválasztás nem társul kedvező pályapercepcióval.

Hivatás- és pályamotiváció

Feltételezésünk szerint napjainkban a pedagógus *pálya* (beleértve annak egzisztenciális, szervezeti és infrastrukturális feltételeit is) iránti motiváció eltér a nevelés-oktatás *hivatása* iránti elkötelezettség mértékétől (amely megélhető informális vagy a köznevelési intézményrendszeren kívüli formában is).

A szakirodalom (pl. Paksi et al., 2015; Watt & Richardson, 2007; Wyatt_Smith et al., 2007; Weiss & Kiel, 2013) és saját kutatásaink (pl. Szontagh, 2021) alapján a hivatás- és pályamotiváció különbségét az alábbiak szerint definiáljuk. *Hivatás-motiváció* alatt azoknak a motivációs tényezőknek az összességét értjük, amelyek a nevelés-oktatás feladatát mint személyes, belső elhívást percipiálják. Ide tartozik a nevelés hosszú távú társadalmi hatásának előtérbe helyezése, az elkötelezett közösségi szerepvállalás, a generációkon áthagyományozódó tudás továbbadásának belső indíttatása és a magas intenzitású érzelmi bevonódás. A hivatásmotiváció nem kötődik feltétlenül pedagógus munkakörhöz vagy pozícióhoz, az önkéntességben, az iskolarendszeren kívüli gyermekmunkában vagy akár a családi életben is megélhető. Ha a pedagóguspálya szervezeti és egzisztenciális körülményei nem kellőképpen vonzóak, a mégoly erős hivatásmotiváció sem feltétlenül párosul pályára állással.

A hivatásmotivációval szemben a *pályamotiváció* a pedagóguspálya mint *szakma* választásához kapcsolódik. Ide soroljuk azokat a motívumokat, amelyek a pedagógus szerephez, az intézményes nevelés-oktatáshoz köthetők. Külső pályamotiváció lehet a család, a tanárok, az ismerősök vagy a társadalmi mikrokörnyezet biztatása a pedagógusfoglalkozás választására, de ide sorolhatók azok a makrotársadalmi hatások is, amelyek a pedagógusok presztízsén, anyagi és erkölcsi elismertségén, a képzés színvonalán keresztül teszik vonzóvá a pályát. Belső pályamotivációt jelenthetnek a pedagóguspályára jellemző sajátos szervezeti keretek, a munkaidő-beosztás, az egyéni és közösségi tevékenységek aránya és változatossága, a képzésben és a gyakorlatban megszerzett tudás használhatósága, konvertálhatósága. A pályamotiváció gyengülése vagy hiánya közvetlenül vezethet a pálya elhagyásához, még abban az esetben is, ha a hivatásmotiváció erős marad.

Elsőéves óvodapedagógus hallgatók hivatás- és pályamotivációja

Kutatásunk első szakaszában felmérést végeztünk a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának (KRE TFK)¹ elsőéves óvodapedagógus-hallgatói (n = 123) között. A hallgatók kötetlen (tematikus) reflektív pedagógiai esszékét írtak *Miért (nem) leszek óvodapedagógus?* címmel. Ezek kvalitatív, strukturált tartalmi elemzésével, manuális kódolással igyekeztünk feltárni azokat a hivatás- és pá-

---

1 2021. augusztus 1. napjától a kar neve Pedagógiai Kar elnevezésre változott.

lyamotivációs jellemzőket, amelyek a hallgatókat a képzésre való jelentkezésben befolyásolták. Kiemelt szempontként kezeltük a nappalis és levelezős hallgatók közötti különbségeket, azt vizsgálva, hogy utóbbiak élet- és munkatapasztalatuk révén mennyiben rendelkeznek eltérő motivációs bázissal.

Vizsgálatunk kezdetén feltételeztük, hogy

- a.) a pedagógusképzésre jelentkezők körében a hivatásmotiváció a döntő tényező;
- b.) a levelező munkarendben tanuló hallgatók motivációja sokoldalúbb és kiérleltebb a nappalisokéinál;
- c.) a pedagógus pálya családbarát időbeosztása és változatossága a munkatapasztalattal döntően már rendelkező, sok esetben családos, levelező munkarendű hallgatók számára nagyobb motiváló erővel bír.

Nappali munkarendű óvodapedagógus hallgatók motivációs esszéi

Nappali munkarendben a 2020/2021-es tanév I. félévében összesen 52 hallgató (ebből 52 nő) írta meg szemináriumi dolgozatként a „*Miért (nem) leszek óvodapedagógus?*” című esszét.

A hallgatók pályaválasztás *mellett* szóló érvei négy nagy csoportba sorolhatók. Az első, legáltalánosabb válasz a gyermekek szeretete, a gyermeki lelkület megőrzése (45 említés). A második csoportba a pálya szervezeti és munkakörülményei sorolhatók (hat említés), mint pl. a sok szabadság, biztos munkahely, családbarát időbeosztás és a friss levegőn végezhető munka. A harmadik csoportba soroltuk az óvodapedagógia szakmai sajátosságait (azonnali visszajelzés, módszertani szabadság, változatosság, komplexitás – összesen öt említés). Végül többen jeleztek személyes motivációt (megszerzett tudását, tapasztalatát saját gyerekei nevelésében is hasznosítani tudja, azt csinálhatja, amit valóban szeret – összesen négy említés). Két hallgató is kiemelte, hogy a nevelő munkán belül elsősorban a hátrányos helyzetű, illetve fogyatékkal élő gyermekek nevelését tekintti élethivatásának, négyen emelték ki ezen felül az érzelmi nevelés fontosságát.

A pálya választása *ellen* szóló érvek túlnyomó többsége a társadalmi presztízzsel (12 említés) és a fizetés, anyagi megbecsülés hiánya, megélhetés nehézségei (22 említés) vonalán mozog. Feltételezhető, hogy aki ezeket nem említette, az elsősorban azért volt, mert magától értetődőnek tekintette. A hallgatók többsége ma még úgy érzi, képes átlépni ezeken a nehézségeken, de a pályaelhagyási adatok figyelmeztetnek arra, hogy ez az elszántság a külső körülmények hatására hamar elkophat.

Az anyagi és társadalmi megbecsülés hiányán túl négy csomópont figyelhető meg a pálya *ellen* szóló érvekben. Az első a gyerekekhez köthető (a mai gyerekek neveltsége, viselkedészavaros gyerekek kezelhetetlensége stb. – négy említés). A második a szülőkkel való együttműködés nehézségeire utal (öt említés). Többeket elriasztanak a szervezeti körülmények (négy említés), mint az adminisztráció, a korai kelés vagy az, hogy sok nő között kell dolgozni (két említés, NB. a válaszadók mindegyike nő!). Néhányan jeleztek személyes aggodalmakat, ellenérzéseket a pályaválasztással kapcsolatban, van, aki a hibázástól, a túlzott felelősségtől fél, négyen aggódnak, hogy nem lesznek képesek igazságosak és elfogulatlanok lenni neveltjeikkel, egy hallgató pedig attól tart, hogy az egész embert kívánó óvodapedagógusi hivatás mellett nem maradna elég ideje és energiája saját családjára.

A pálya mellett és ellen szóló érvek mellett érdemes megvizsgálni azt is, hogy a hallgatók említései alapján kik támogatták vagy bizonytalanították el őket pályaválasztásukban. A választást *támogató* tényezők közül a legjelentősebb a gyermekközösségekben töltött iskolai közösségi szolgálat (16 említés). Ezt követik a családban, ismeretségi körben lévő gyermekekkel való foglalkozással kapcsolatos említések (14), a gyülekezeti életben, táborokban, cserkészetben szerzett tapasztalatok (12). A családi támogatást kilenc, a környezet, barátok biztatását négy hallgató említette. Hárman a célzott pályaorientáció útján találtak rá hivatásukra. Öten rendelkeztek már valamilyen óvodai gyakorlati tapasztalattal. A fenti direkt támogatáson kívül jelentős az indirekt motiváció szerepe is. Az 52 válaszadó közül legalább 23 esetben egy-egy példamutató pedagógusegyéniség volt hatással a továbbtanulásra, további három esetben a pedagógussal kapcsolatos negatív tapasztalatok motiváltak annak meghaladására. Van olyan hallgató, aki pályaválasztását isteni elhívásként éli meg.

A nappalis hallgatók motivációjában – előfeltevéseinkkel megegyezően – túlnyomó többségben vannak az általános, a hivatás társadalmi hasznát, lelki többletét kihangsúlyozó hivatásmotivációs elemek, a pálya szervezeti keretei, professzionális sajátosságai – érthetően – sokkal kevésbé jelennek meg.

Levelező munkarendű óvodapedagógus hallgatók motivációs esszéi

Egy 2007-es kutatás alapján a levelező tagozatos óvodapedagógus hallgatók hivatás iránti elkötelezettsége a nappalisokénál erősebbnek bizonyult (Kelemen, 2007, p. 95.) Ennek oka – feltételezésünk szerint – éppen a munkatapasztalatból fakadó jobb pályaismeret és erősebb hivatásmotiváció lehet.

Levelező munkarendben a 2019/2020-as tanév I. félévében összesen 71 hallgató (70 nő, 1 férfi) írta meg a szemináriumi dolgozatot. 2019-es kutatásunkban szinte minden hallgató kitért eddigi életpályájára, eredeti (ezt megelőző) végzettségeire, illetve munkatapasztalatára. A 71 esszében összesen 112 ilyen említés történik.

Az eredeti végzettségtől/szakmától függetlenül elmondható, hogy a hallgatók jó része (51 említés) már hosszabb-rövidebb ideig dolgozott gyermekintézményben, szakirányú felsőfokú végzettséghez nem kötött munkakörben (pedagógiai, gyógy-pedagógiai asszisztens, dajka, kisgyermeknevelő). A fentiekén kívül a hallgatók dolgozataikban 62 eredeti szakmát vagy végzettséget neveztek meg.

A hallgatók egyik markáns csoportja az ún. *státusznövelők* (20 említés). Ők azok, akik a képzés megkezdésekor nem rendelkeznek felsőfokú végzettséggel, jelentős részük az érettségit is felnőttként, munka mellett szerezte meg. Jellemző életútjuk, hogy kétkezi munkát követően állásvesztés, családi körülmények megváltozása vagy más külső körülmény hatására gyermekintézményben kezdenek dolgozni kisgyermeknevelőként, dajkaként vagy pedagógiai asszisztensként, a munkavégzéshez szükséges középfokú és/vagy OKJ-s képzettséget munka közben szerzik meg, és valamilyen belső készítés és/vagy külső (családi, munkahelyi) biztatás hatására megcélozzák a diplomás óvodapedagógusi munkakört.

Hasonló számban vannak azok, akiket a hagyományosan megszokott társadalmi sztereotípiákat fgyelembe véve ún. *státuszredukálók* (20 említés), vagyis egy, az

óvodapedagógusénál hagyományosan magasabb társadalmi presztízsű, jellemzően a versenyszférában betöltött állás helyett szeretnének óvodapedagógussá válni. Motivációjukban leggyakrabban a kiégés, az irodai munkavégzés sivársága, a munkahelyi emberi kapcsolatok hiánya és a nem családbarát munkakörülmények jelennek meg. E csoporton belül mintánkban felülreprezentáltak a közgazdászok (hét említés), de megjelennek még HR-területen dolgozók (három említés), igazgatásszervező, könyvelő, idegenforgalmi ügyintéző, környezetvédelmi technikus, germanisztika szakos bölcsész, kertészmérnök, valamint közelebbről nem definiált irodai munkát végző szellemi foglalkozású és vállalkozó is.

A harmadik nagy csoportba azokat soroltuk, akik valamilyen más humán szolgáltatási vagy pedagógiai területéről szeretnének az óvodapedagógiára váltani. Őket nevezzük *státuszörzönnek* (22 említés). Találunk közöttük három-három gyógypedagógust és sportedzőt, két-két tanárt, tanítót, műszaki szakoktatót, szociálpedagógust, szociális munkást, (nép)táncoktatót, valamint egy-egy teológust, szociológust, pszichológust, táncost, színészt is.

Arra a kérdésre, hogy miért váltanának a jelenlegi pályájukról az óvodapedagógusi hivatásra, a válaszadók összesen 72 állítást fogalmaztak meg. Ezek közül 24 sorolható a *pályamotiváció*, 48 a *hivatásmotiváció* témakörébe. Az individuális pályamotivációhoz sorolható a családbarát munkahely reménye (kilenc említés) és a kiégés miatti pályakorrekció (10). Külső pályamotiváció a (munka)helyi közösség igénye (pedagógus-hiány), a társadalmi hasznosság, illetve a másodlagos karrierút lehetősége (két-két említés).

Individuális hivatásmotiváció a saját gyerekek születése után felébredő vágy a gyermekekkel való foglalkozásra (31 említés) és a traumatikus gyermekkori vagy családi emlékek feldolgozása (boldogabb gyermekkor megteremtése, a rábízottak támogatása, védelme – négy említés). Négy válaszadó jelenlegi hivatása megtartásához szeretne újabb ismeretekhez jutni az óvodapedagógusi képzés során (táncoktató, edző). Külső hivatásmotiváció a vélelmezetten nagyobb módszertani szabadság, a pedagógusszemélyiséghez jobban illeszkedő gyermekcsoport (két említés – mindketten középiskolai tanárok), a családi biztatás (négy említés), illetve az isteni elhívás (két említés).

Az esszéikben összesen 21 említés szerepel azokról a tényezőkről, amelyek az óvodapedagógusi pálya választása *ellen* szólnak. A legmarkánsabbak a környezeti hatások (hét említés), amikor szülők, barátok, ismerősök igyekeznek lebeszélni a jelöltet az óvodapedagógusi pálya választásáról. Nem meglepő, de elgondolkodtató módon ide csatlakoznak azok a pedagógus ismerősök, akik szintén ellenjavallják a pályaválasztást (három esetben).

Kifejezetten a pálya materiális (szervezeti és anyagi) nehézségeire utal, hogy négyen említették a kevés fizetést, ketten a túlzott adminisztrációt. A tudatosabb pályaválasztásra utal, hogy ez az elem a levelezős hallgatók körében sokkal kevésbé hangsúlyos, mint a nappalisoknál. Egy – azelőtt tanárként dolgozó – hallgató kevesli az óvodapedagógusok módszertani autonómiáját.

A hivatással kapcsolatos kérdőjeleket jelez még a kiégés veszélye (két említés), a gyerekek neveltségi szintje és a szülőkkel való kapcsolattartás nehézségei, a nevelési elvek és attitűdök megváltozása. Úgy tűnik, ezek a félelmek egyaránt jelen vannak a nappalis és levelezős hallgatók gondolkodásában.

A hallgatók pályaválasztásában – még a levelező képzésben, felnőtt emberek között is – nagy a példaképek szerepe. Összesen 45 ezzel kapcsolatos említés szerepel az esszékben, legnagyobb számban családi pedagógus-példaképeket megemlítve (20 említés). Nem sokkal marad el ezektől a saját pedagógusok említése sem (ebben a válaszadói körben ideértve a saját gyerek pedagógusait is – 15 említés).

Összegzés

Kutatásunk első szakaszában megfogalmazott mindhárom hipotézisünket igazoltnak látjuk.

Eredményeink alapján megállapítható, hogy az óvodapedagógus szak választásakor a vonzó tényezők többsége a nappali és levelező munkarenden is a hivatásmotiváció körébe sorolható.

A dolgozatokat elemezve második előfeltevésünk is igazolódott, a pozitív pályamotivációs tényezők említési aránya a levelező munkarendű hallgatók körében több mint kétszerese a nappalisokénak.

Harmadik hipotézisünk is igazolódott, hiszen míg a nappalis hallgatók összesen négy esetben jeleztek a pálya szervezeti és munkakörülményeivel kapcsolatos vonzó tényezőt (sok szabadság, biztos munkahely, családbarát időbeosztás, friss levegőn végzett munka), a levelezős hallgatók 19 ilyen említést tettek.

Végzős óvodapedagógus hallgatók hivatás- és pályamotivációja

A kutatás második szakaszában a pedagógiai esszék elemzésének eredményeit felhasználva kérdőíves felmérést végeztünk a KRE TFK végzős óvodapedagógus hallgatói között (n=50), elsősorban azt vizsgálva, hogy a képzés során a hallgatók hivatás- és pályamotivációs struktúrája változik-e, illetve, hogy a végzés küszöbén milyen elképzelésük van a pályán való elhelyezkedésről. Mivel az utóbbi idők kutatásai szerint az egzisztenciális nehézségeken túl a pedagógus-pályaelhagyás okai között szerepelhet az elégtelen pályaszocializáció is, amely elsősorban a felsőoktatásban eltöltött évek hiányossága, ezért különösen fontosnak tartottuk az elsőévesek által azonosított motivációs és demotivációs tényezők hatását a végzős hallgatók körében is megvizsgálni.

Kutatásunk második szakaszának kezdetén feltételeztük, hogy

- a.) a válaszadók több érvet fognak megjelölni az óvodapedagógus hivatás mellett, mint a pálya ellen;
- b.) a nappalis hallgatók számára a hivatás-, a levelezős hallgatók számára a pályamotiváció a fontosabb;
- c.) a hallgatók többsége újra az óvodapedagógusi képzést választaná;
- d.) a hallgatók körülbelül kétharmada kíván elhelyezkedni óvodapedagógusként az oklevél megszerzése után.

A végzős hallgatók körében a *hivatásmotiváció* területén a legmagasabb értékeket az alábbi megállapítások kapták: szeret gyerekekkel dolgozni; szeretne segíteni a gyerekeknek; a pedagógus munka lehetővé teszi, hogy formálja a gyermekek

értékeit. A legalacsonyabb átlagokat a hivatásmotivációban az alábbiak érték el: a pedagógusok társadalmi hozzájárulása érdemi; jó pedagógus példaképei voltak; pozitív tanulási élményei voltak; a hivatásában visszaadhat a társadalomnak abból, amit kapott.

A pályamotiváció területén a legnagyobb egyetértés az alábbi állítások kapcsán alakult ki: az óvodapedagógusoknak magas szintű gyakorlati ismeretekre van szükségük; az óvodapedagógus szakma magas szintű szaktudást igényel; az óvodapedagógusok munkaterhelése nagy. A legalacsonyabb átlagokat az alábbi pályamotivációs tényezők kapták: a pedagógusképzést utolsó lehetőségként választotta; nem vették fel az első helyen megjelölt helyre; a pedagógusok jó fizetést kapnak; az óvodapedagógusi pálya jól fizetett szakma.

A hivatásmotiváció területén kigyűjtöttük a hallgatói csoportok között mért legnagyobb különbségeket. Ebből látható, hogy a nappalis hallgatók megelőző iskolai karrierje sem jó pedagógus példaképek, sem pozitív tanulási élmények vonatkozásában nem egyértelműen sikeres, a levelezősök értékei, ha nem is kiugróan, de magasabbak. Ennek oka lehet egyrészt a saját iskolai élmények újra- és átértékelése, valamint az, hogy a felnőttként megkezdett tanulmányok esetében a középiskolai tanulmányi eredmények kevésbé meghatározóak.

A nagyobb élet- és munkatapasztalattal rendelkező levelezős hallgatók szkeptikusabbak a pedagógusok társadalmi hozzájárulása tekintetében, mint nappalis társaik, ugyanakkor a társadalmi hasznosság szempontjából érdekes módon motiváltabbnak tűnnek.

A pályamotiváció területén a pedagógus végzettség által biztosított, akár országhatárokon is túlnyúló, lakóhelyi mobilitás fontosabb motiváció a nappalisoknak (a sokszor családos, gyermeket nevelő levelezős hallgatók számára ez kevésbé fontos tényező), míg a pedagógus képesítéstől remélt karrier-mobilitás a levelezős hallgatók számára motiválóbb.

Az elsőévesek körében végzett kutatásunkhoz hasonlóan felmértük, hogy a végzősök körében melyek azok a tényezők, amelyek az óvodapedagógus-pálya választása mellett szólnak. Kérdőívünkben az elsőévesek által megnevezett tényezőket soroltuk fel, melyek közül a végzősök többet is megjelölhettek. A nappalis hallgatók átlagosan 2,2; a levelezősök átlagosan 1,7 ilyen jellemzőt vonatkoztattak magukra. A végzősök motivációi között az első két helyen a családban lévő gyerekekkel való foglalkozás (63%) és az óvodai gyakorlat (37%) állt. Harmadik helyen a nappalisok a barátok hatását (37%), a levelezősök a saját kisgyermekkorai emlékeiket (26%) jelölték meg.

A két hallgatói csoport között a jelentős különbségek egytől egyig a nappalis hallgatók javára mutatkoztak. A legnagyobb különbséget a barátok motiváló hatásában (37%, ill. 17%), a családban lévő gyerekekkel való foglalkozásban (63%, ill. 43%), a középiskolai közösségi szolgálatban (19%, ill. 4%) és a szülői hatásokban (33%, ill. 22%) mértük. Kizárólag a nappalis hallgatók érzik úgy, hogy felsőfokú tanulmányaik (11%) befolyásolják őket a pályaválasztásban. Ez a képzés pályaszocializációs munkáját jelzi vissza, valamint arra is rámutat, hogy a levelezős hallgatók már tanulmányaik kezdetén olyan kiforrott pályaeorientációs elképzelésekkel érkeznek, amelyeken érdemben nem tud változtatni a képzés.

Megvizsgáltuk azt is, hogy milyen *ellenhatások* érték a hallgatókat pályaválasztásuk folyamán. Itt – hasonlóan az elsőévesek adataihoz – jóval kevesebb tényezőt soroltak fel a végzős hallgatók, a nappalisok átlagosan 1,5-öt, a levelezősök 1,4-et. A pályaválasztás ellen ható tényezők közül mindkét válaszadói csoportban a társadalmi elismerés (illetve annak hiánya) a legnagyobb visszatartó tényező (48%, ill. 65%). Látható, hogy ezt a nagyobb élet- és munkatapasztalattal rendelkező levelezős hallgatók még a nappalisoknál is jobban érzékelik. A 10%-os említési gyakoriságot a levelezősök között csak egy tényező (alsós tanító demotiváló hatása – 13%) érte el, a nappalisoknál három ilyen van (óvodai gyakorlat – 22%; egyetemi tanulmányok – 19%; szülők hatása – 15%). Mind a három magyarázható a már fentebb is említett élet- és munkatapasztalattal. A képzés és az óvodai gyakorlat sokakat szembesíthet a nem megfelelő szakválasztással, készíthet a naiv pályaillesztésekkel való leszámolásra. Látható, hogy a képzés pozitív és negatív irányba is jobban befolyásolja a nappalis hallgatókat, mint a levelezősöket. A szülők nagyobb hatása (pozitív és negatív irányba egyaránt) nyilván sokkal jobban jellemző a többségében 19–22 éves nappalis hallgatókra. Nem meglepő, hogy éppen ez a három tényező az, amelyekben a legnagyobb a különbség, mindegyik esetében sokkal inkább befolyásolják a nappalisokat (a különbség 10, illetve 18%).

A végzős óvodapedagógus-hallgatókat megkérdeztük arról is, hogy örömmel gondolnak-e vissza arra a döntésükre, hogy az óvodapedagógus-pályát választották. A nappalis hallgatók négyes skálán erre a kérdésre, 721 szórás mellett 3,48-as értéket adtak. A levelezősök átlaga ettől alig különbözik, 740-es szórás mellett 3,45.

A pozitív válaszok aránya meglehetősen magas, ami nem is meglepő annak fényében, hogy a végzős hallgatók döntő többsége újra az óvodapedagógus pályát választaná (65%). Noha a pályakorrekciót végrehajtó levelezős hallgatók sok tekintetben tudatosabbnak tűnnek a nappalisoknál, érdekes, hogy ebben a kérdésben a nappali munkarendű hallgatók még motiváltabbnak tűnnek (70%). A levelezősök között 4% biztosan nem választaná újra az óvodapedagógiát, a nappalisok között (egyelőre?) nincs ilyen. A bizonytalanok aránya a nappalisoknál 30, a levelezősöknél 31%.

Végezetül megkérdeztük a végzősöket, hogy terveik szerint az oklevél megszerzése után ténylegesen az óvodapedagógusi pályára állnak-e. Eredményeink felülmúlják előzetes várakozásainkat. Míg egy 2010-es kutatás alapján Chrappán (2010) a végzett óvodapedagógusok 72%-a, egy 2011-es adat (Chrappán, 2013) szerint pedig mindössze 58%-a helyezkedett csak el az oktatásban, mintánkban összesen 78% nyilatkozott úgy, hogy óvodapedagógusként kíván elhelyezkedni. Biztos nem egyetlen válaszadó sem mondott, 6% valószínűleg nem lesz óvodapedagógus. Az utolsó félév kezdetén 16% még bizonytalan. A nappali munkarendűek között mindössze 11%, a levelezősök között kétszer ekkora, 22% ez az arány.

Összegzés

Kutatásunk ezen fázisának hipotézisei részben igazolódtak. A válaszadók az előzetes várakozásoknak megfelelően több érvet jelöltek meg az óvodapedagógus hivatás mellett (nappalisok átlagosan 2,2, levelezősök átlagosan 1,7), mint a pálya ellen (nappalisok átlagosan 1,5, levelezősök átlagosan 1,4).

Nem igazolódott ugyanakkor, hogy a nappalis hallgatók számára a hivatás-, a levelezős hallgatók számára a pályamotiváció a fontosabb, hiszen a két válaszadói csoportban egyik terület összátlagában sem mutatkozott érdemi különbség (hivatásmotiváció 3,12, ill. 3,16; pályamotiváció 2,15, ill. 2,12).

A várakozásainkat felülmúlóan igazolódott az a feltevésünk, hogy a hallgatók többsége újra az óvodapedagógusi képzést választaná (nappalisok 70%, levelezők 65%). Ugyancsak meglepően nagy arányban válaszoltak a hallgatók úgy, hogy diplomaszerezés után óvodapedagógusként kívánnak elhelyezkedni (összesen 78%), ami jóval meghaladja a hipotézisben megjelölt kétharmados arányt.

Következtetések

Ha az elsős és a végzős óvodapedagógus-hallgatók körében lefolytatott két, különböző módszertanú, de azonos tartalmú kutatást tekintjük, megállapítható, hogy a hallgatók nem tartalékkarrierként, „jobb híján” választják az óvodapedagógia szakot, és a képzés végeztével is fennmarad az intrinzik *hivatásmotivációjuk*. A pályaszocializáció sikerét jelzi, hogy szakmai önképük megerősödik, és pályára állási szándékuk többségében annak ellenére fennmarad, hogy a pedagógusi hivatás érzelmi és munkaterhelését, tudományos és gyakorlati tudásigényét felismerik. Mindez akár biztató is lehetne, ha nem látnánk ugyanakkor a *pályamotiváció* területén felmerülő komoly aggályokat a társadalmi és anyagi megbecsülés vonatkozásában. Ezek azok, a képzés, illetve a primer foglalkoztatók által nem befolyásolható külső körülmények, amelyek előrevetítik a kiábrándulás, a kiegészítés, az egzisztenciális nehézségek és végül a pályaelhagyás kockázatát a következő években végző óvodapedagógusok körében (is).

Úgy találtuk, hogy ezek a hátrányok hosszútávon felülírnak szinte minden belső motivációt és nagyban megnehezítik (ha ugyan el nem lehetetlenítik) a pedagógusképzés pályaszocializációs küldetését is, hiszen – több más kutatással (pl. Veroszta, 2015) egybecsengően – a mi eredményeink is azt mutatják, hogy a hallgatók számára a pályaválasztás nem társul kedvező pályapercepcióval.

Irodalom

Chrappán, M. (2010). Pályaelégedettség és karriertervek a pedagógus képzettségű hallgatók körében. In O. Garai, T. Horváth, L. Kiss, L. Szép, & Z. Veroszta (Eds.), *Diplomás pályakövetés IV. Frissdiplomások* (pp. 267–286.). Educatio.

Chrappán, M. (2013). Elégedettség és mobilitási esélyek a pedagógusképzésben végzettek körében. In O. Garai, & Z. Veroszta (Eds.), *Frissdiplomások* (pp. 231–263.). Educatio.

Szontagh, P. (2021). *Miért (nem) leszek pedagógus? Hivatás- és pályamotiváció a Kárpát-medencei pedagógusjelöltek körében*. Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó.

Kelemen, L. (2007). *Az óvodapedagógus-képzés és a pedagógusi képességek fejlődésének összefüggései*. Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar.

Paksi, B., Veroszta, Z., Schmidt, A., Magi, A., Vörös, A., Endródi-Kovács, V., & Felvinczi, K. (2015). *Pedagógus-pálya-motiváció: Egy kutatás eredményei*. Oktatási Hivatal.

Veroszta, Z. (2015). Pályakép, szelekció a pedagóguspálya választásában. *Educatio*, 24(1), 47–62.

Watt, H. M., & Richardson, P. W. (2007). Motivational Factors Influencing Teaching as a Career Choice: Development and Validation of the Fit-Choice Scale. *The Journal of Experimental Education*, 75(3), 167–202.

Weiss, S., & Kiel, E. (2013). Who Choses Primary Teaching and Why? *Issues in Educational Research*, 23(3), 415–433.

Wyatt-Smith, C., Wang, J., Alexander, C., Du Plessis, A., Hand, K., & Colbert, P. (2017). *Why chooses teaching? A Matter of Choice: Evidence from the Field*. Brisbane, Learning Science Institute.